

CULTURA ORALĂ ȘI ROLUL EI SOCIAL ÎN ȚĂRILE ROMÂNE (SEC. XV-XVIII)

CLAUDIU NEAGOE*

De la sfârșitul secolului al XVII-lea, interesul pentru *folclor* a devenit tot mai mare în rândul cărturarilor noștri, asemeni lui Dosoftei sau Ion Neculce¹. Unii însă și-au manifestat reținerea în ceea ce privește contribuția *cântecelor populare* la reconstituirea trecutului. Exemplul stolnicului Constantin Cantacuzino rămâne elocvent în acest sens:

„Însă nu zic că den om în om n-au rămas și aici niște spuneri și niște povești, mai vârtos bătrânii ce povestesc din cele ce au fost. Ci și acelea foarte slab lucru iaste și primejdie de a le crede, pentru că de multe ori s-au luat seama, că de un lucru numai, doi într-un chip nu povestesc, ci unul una, altul alta bănuiește. Unde nici de la acelea nicio adevărată știință n-avem, nici den cântecele care vestesc de vitejii, au de alte fapte ale domnilor și a altor vrednici oameni, ce au lucrat, cari dupe la lăutari și dupe la alți cântători auzim, putem ști cevași ales. Că și acelea nu numai ce au laudă mai multă, au hulesc decât cele ce au fost, ci și foarte împrăștiat și prea pe scurt pomenesc lucru și fără de nici o orânduială sau tocmeală”².

Spre deosebire de stolnicul Cantacuzino, marele cărturar și domn moldovean, Dimitrie Cantemir (1710-1711) a fost primul care a dat cu adevărat importanță folclorului, fiind considerat, pe bună dreptate, „părintele etnografiei, folcloristicii și științei artei populare românești”³.

Începând cu Anton Pann, considerat primul nostru culegător de folclor⁴, odată cu acele *Poezii deosebite sau Cântece de lume*, apărute în 1831, interesul pentru

* Universitatea din Pitești.

¹ Vasile Alecsandri, *Opere*, vol. III, *Poezii populare*, text stabilit de Georgeta Rădulescu-Dulgheru, studiu introductiv de Gh. Vrabie, București, 1978, p. 6.

² Constantin Cantacuzino stolnicul, *Istoria Țării Rumânești, întru care se cuprinde numele ei cel dintâi și cine au fost lăcuiitorii ei atunci și apoi cine o au mai descălecat și o au stăpânit până în vremile de acum, cum s-au tras și stă*, în *Cronicarii munteni*, selecția textelor, studiu introductiv, note, comentarii și glosar de Dan Horia Mazilu, București, 2004, p. 6.

³ Iordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, București, 1979, p. 110.

⁴ *Ibidem*, p. 325. Spre deosebire de cei doi autori mai sus menționați, Ovidiu Papadima, vorbind despre Anton Pann, în urmă cu șaisprezece ani, arăta următoarele: „nimic nu indică cea mai mică preocupare teoretică referitoare la folclor și nici un semn că pasionatele dezbateri de idei, pricinuite în Europa de către descoperirea poeziei populare, la răspântiile dintre secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, ar fi avut vreun ecou

folclorul muzical românesc a crescut în rândul intelectualilor din perioada romantică (V. Alecsandri, N. Filimon, D. Bolintineanu, G. Sion), acesta constituind încă un argument esențial în favoarea demonstrării vechimii și continuității românilor în spațiul Carpato-Danubiano-Pontic⁵.

*
* *

Termenul de *folclor* este de origine engleză (*folk*-popor și *lore*-înțelepciune, știință) și a fost lansat de arheologul William J. Thoms (1846). La români termenul a fost folosit de G. Ionescu-Gion (1883), B. P. Hașdeu (1885) și N. Iorga (1893).

Astăzi, termenul de folclor definește totalitatea operelor de artă create de popor⁶; el cuprinde manifestări artistice din domeniul literar (folclor literar), muzical (folclor muzical), coregrafic (folclor coregrafic) și dramatic (teatru folcloric).

Trăsăturile folclorului sunt următoarele:

- ◆ Caracterul colectiv; deși creat inițial de un individ, reprezentant al colectivității, produsul folcloric este preluat apoi de ceilalți membrii care au libertatea de a-l transforma;
- ◆ Caracterul anonim, oral și sincretic; textul poetic este îmbinat cu melodia, cu dansul sau cu amândouă;
- ◆ Diversitatea de genuri, care diferă prin tematică, funcție, structură muzicală și modalitatea de execuție.

Genurile folclorului sunt legate de:

- ◆ datele calendarului popular (colindul cu sau fără măști, plugușorul, pițărăii⁷, vasilica, steaua, junii);
- ◆ muncile agrare și pastorale (caloianul⁸, lazărul⁹, paparuda¹⁰, drăgaica¹¹);
- ◆ sezătoare și de clacă;

în conștiința literară a lui Anton Pann”; Ovidiu Papadima, *Anton Pann, „Cântecele de lume” și folclorul Bucureștilor. Studiu istoric-critic*, București, 1963, p. 13.

⁵ Gheorghe Oprea, *Folclor muzical românesc*, București, 2001, p. 5.

⁶ *Dicționar de termeni muzicali*, ed. a II-a, revăzută și adăugită, coord.: Firca Gheorghe, Editura Enciclopedică, București, 2008, pp. 217-218.

⁷ Pizari – copiii care colindă.

⁸ Caloianul (popular, *Scaloian*, *Udoi*, *Mumuliță de ploie*) - sărbătoare având la origine mitul zeului naturii, pe care oamenii bisericii l-au asimilat cu Ioan Botezătorul. Obiceiul era practicat de copii în a treia marți sau a patra joi după Paști ori după Rusalii. Caloianul era confecționat din lut sau alte materiale, împodobit și îngropat cu ceremonial (bocire, masă, pomană), apoi, după 3 zile, era dezgropat și azvârlit pe o apă curgătoare. Textul poetic este o invocație pentru ploaie și o urare de belșug.

⁹ Obicei calendaristic de primăvară, cu caracter agrar, practicat în Muntenia, la o zi fixă (sâmbăta Floriilor). Un grup de băieți/fete aleg un ginere/o mireasă, care umblă din casă în casă, jucând și cântând, primind în schimb daruri (produse alimentare și bani). Tematica are la bază un personaj numit Lazăr, care pleacă cu oile/caprele la pădure; acesta cade dintr-un copac și moare. Surorile lui îl găsesc acoperit de frunze, îl scaldă și-l bocesc.

¹⁰ Ritual practicat de copii, unul din ei fiind îmbrăcat în verdeață și purtat prin sat; aceștia cântă o invocație pentru o ploaie, continuă cu urări de belșug în animale și grâne

¹¹ Sărbătoare populară de primăvară-vară (24 iunie), atestată de principele-cărturar Dimitrie Cantemir: un grup de fete, îmbrăcate în costume speciale, împodobite cu cununi de drăgaică, cu coliere la gât și la mâini, își aleg un mire/mireasă (Drăgan/Drăgaică); obiceiul sărbătorește maturizarea recoltei și se desfășura în mai multe “acte”: împodobirea Drăganului/Drăgaicei, pornirea în alai pe ulițe și pe holde, cu basmale fluturând în vânt, cântecul și jocul pe la case și pe ulițe.

- ◆ ciclul familial (cântece și versuri la naștere, la nuntă și la înmormântare);
- ◆ aspectele sociale (doina¹² și cântecul bătrânesc sau balada).

Balada s-a răspândit începând cu secolul al XVI-lea în mediile culte ale categoriilor sociale privilegiate. Baladele erau de mai multe feluri: “balada de curte” sau “cântecul feudal” (*Vartici, La fagul Miului, Corbea, Vlad Vodă Vintilă, Aga Constantin Bălăceanu și Constantin Brâncoveanu, Serdarul Petre Obedeanu și Nicolae Mavrocordat*); “balada eroică” sau “cântecul de vitejie” (*Ștefan, Ștefan, voievod, Ioan Vodă, Radu Calomfirescu*); “balada sau cântecul haiducesc” (*Bujor, Codreanu, Iancu Jianu*).

Potrivit obiceiului, în zilele de sărbătoare sau la marile oșpețe și petreceri boierești și domnești, se auzeau cântând lăutarii, „cântecele domnilor trecuți: cu nume bun și cu laudă celor buni, iară cu ocară celor răi și cumpliți”¹³. Tot astfel și prin piețele publice sau prin târguri, unde aceștia – ne spune nobilul polon Maciej Strykowski – „cântă faptele oamenilor însemnați în stihuri, însoțite de sunet de scripcă <din cele> pe care le numim sârbești, <sau> alăute, cobze și harfe, spre marea bucurie a poporului de obște, care ascultă faptele de seamă ale principilor și cavalerilor vestiți”¹⁴.

La 1574-1575, când nobilul polon lua contact cu realitățile românești, circula cântecul *Ștefan, Ștefan voievod*. Lăutarii moldoveni și cei munteni cântau „pe scripci sârbești” la marile adunări: „Ștefan Ștefan voievod a bătut pe unguri, pe ruși și pe poloni”¹⁵. Cântecul exprima năzuințele de libertate și neatârnamare ale moldovenilor, într-o perioadă extrem de agitată, în care Ioan-vodă cel Viteaz, domnul Moldovei, se răsculase împotriva Înaltei Porți, prefigurând astfel marea răscoală a Țărilor Române care avea să se producă la sfârșitul veacului al XVI-lea sub conducerea lui Mihai Viteazul.

Cântecul bătrânesc a avut, fără îndoială, un pronunțat caracter social, el reflectând diferitele frământări din sânul societății medievale românești. Balade, precum *Corbea* și *La fagul Miului*, apărute în veacul al XV-lea, ascund, în viziunea lui Anton Balotă, un conflict aproape necunoscut, el nefiind menționat de cronicile interne muntene, între boierii munteni și domnul Moldovei, Ștefan cel Mare¹⁶, care a controlat, dacă nu chiar a „stăpânit” Țara Românească, vreme de 16 ani¹⁷. Cele două balade au

¹² La 1714, ajuns în Moldova, călătorul german Erasmus von Weismantel, vorbind de originea doinei (*daynam*), oferă următoarea explicație fantezistă: “Un oarecare domn sau voievod avea un câine numit *Doina*. Acest câine s-a pierdut și cum îi era foarte drag și de mare preț s-a dat poruncă strașnică în toată țara ca locuitorii să caute câinele și să i-l aducă domnului, căci altfel va fi rău de cei vinovați de aceasta dacă nu va fi găsit. Atunci s-a ridicat toată țara, tineri și bătrâni, căutând câinele prin câmpii și păduri și chemând într-una *Doina, Doina* și de atunci se strigă în toată țara *Doina-Doina*”; *Călători străini*, vol. VIII, p. 359.

¹³ Nicolae Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*, în Idem, *Scrieri*, vol. I, ediție de Svetlana Korolevski, Chișinău, 1990, p. 27.

¹⁴ Maciej Strykowski, [*Mențiuni despre călătoria prin Țara Românească și Moldova*], 1574-1575, în *Călători străini*, vol. II, p. 449.

¹⁵ *Ibidem*, p. 454.

¹⁶ Anton Balotă, *Funcțiunea socială a cântecului bătrânesc. Balada de curte – un străvechi gen literar românesc*, în Idem, *Izvoarele baladei populare românești*, pp. 49, 54.

¹⁷ *Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 5.

fost create și puse pe strune de „guslarii”¹⁸ sârbi pripășiți în acest veac la curțile boierești muntene¹⁹.

Detalii interesante despre frământările și moravurile societății moldovene din secolul al XVI-lea, găsim în balada *Vartici* sau *Doamna Ileana și Vartici*, care, sub forma unei aventuri amoroase neîmpărtășite, ascunde un conflict de autoritate între Elena Branković, mama lui Iliș-vodă Rareș, domn al Moldovei, și marele hatman Petru Vartic, omorât în 1548²⁰, doamna țării fiind fidelă Înaltei Porți, marele hatman fiind mult mai legat de creștinii poloni și austrieci²¹. Balada este creația unui muzicant sau lăutar de la Curtea Moldovei, din vremea primei domnii a lui Alexandru Lăpușneanu (1552-1561), adversar al doamnei Elena Branković²².

Nici societatea munteană a acestei veac XVI n-a fost scutită de frământări social-politice. Balade precum *Vlad Vodă Vintilă* sau *Radu Calomfirescu* o dovedesc cu prisosință. Primul, domn al Țării Românești între 1532 și 1535, adept al cauzei creștine antiotomane s-a aflat în conflict cu gruparea turcofilă a boierilor Craiovești, reprezentată de Barbu al III-lea Craiovescu²³. Deși a căutat să-i elimine prin vicleșug, domnul a căzut el însuși victimă dușmanilor săi²⁴. Așa cum relatează cea mai veche variantă a cronicii interne muntene: „Iar în al treilea an al domniei lui s-a dus la Craiova la vânătoare de cerbi. După ce a trecut apa Jiului, s-a sfătuit domnul cu oamenii lui să ucidă pe toți boierii. Când boierii au prins de veste, s-au gătit și s-au răsculat și l-au ucis pe malul apei Jiului”²⁵.

Cel de-al doilea personaj de baladă, Radu Calomfirescu, a fost unul din cei mai însemnați căpitani ai lui Mihai Viteazul. Dincolo de evidențierea faptelor sale de vitejie, balada *Radu Calomfirescu* reflectă și disensiunile apărute între boieri și domnul țării²⁶, fapt consemnat de altfel și în unele documente ale epocii²⁷. Cântecul, apărut în mediul Curții Domnești, a suferit modificări în funcțiunea socială, el căpătând un caracter popular sub influența noilor medii în care s-a manifestat cântărețul: târguri și hanuri. „Trecerea cântecului în circulația populară – consideră Anton Balotă – care i-a schimbat funcțiunea socială, s-a realizat prin mijlocirea unui proces literar care a lăsat urme în versurile variantelor ce ni s-au conservat în circulația folclorică modernă. Din cântecul domnesc inițial, în care cântăreții profesioniști scoteau în evidență fărădelegea voievodală pentru a explica indirect cauzele trădărilor boierești, cântăreții itineranți

¹⁸ Aici cu sensul de „lăutari”.

¹⁹ Anton Balotă, *op. cit.*, în loc. cit., p. 52.

²⁰ Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, p. 156: „Și în domnia lui [Iliș-vodă Rareș], sâmbătă după Paști, au tăiat capul lui Vartic hatmanul în târgu în Huși și l-au dus de l-au îngropatu în mănăstire, în Pobrata, în anii 7056 [1548] aprilie 7”.

²¹ Anton Balotă, *op. cit.*, în loc. cit., p. 28.

²² *Ibidem*, pp. 30-31.

²³ Constantin Rezachevici, *Cronologia critică a domnilor din Țara Românească și Moldova, a. 1324-1881, Secolele XIV-XVI*, București, 2001, p. 188.

²⁴ Anton Balotă, *Circulația guslarilor prin țările românești*, în *Izvoarele baladei populare românești*, p. 241.

²⁵ Virgil Cândea, *Letopisețul Țării Românești (1292-1664) în versiunea arabă a lui Macarie Zaim*, în „Studii. Revistă de Istorie”, tom. 23, 1970, nr. 4, p. 685.

²⁶ Anton Balotă, *Geneza și evoluția baladei lui Radu Calomfirescu*, în Idem, *Izvoarele baladei populare românești*, pp. 119-121. Despre conflictele lui Mihai Viteazul cu boierii, vezi Ion Ionașcu, *Mihai Viteazul și boierii trădători*, în „Magazin Istoric”, an. II, 1968, nr. 1, p. 82.

²⁷ Nicolae Iorga, *Scrisori de boieri. Scrisori de domni*, ediție de Ruxandra Mihăilă, București, 1999, pp. 41-43, doc. XXVIII.

care l-au transmis în rândurile poporului au făcut un cântec în ale cărui versuri atât ucigașii, cât și victima, boier el însuși, au fost trecuți pe același plan ideologic negativ, anecdotei dându-i-se acum rostul de a demasca moravurile lumii boierești”²⁸.

Faptele de vitejie, conflictele din sânul elitei boierești, au continuat să se numere printre subiectele preferate de muzicanții lăutari și în secolele XVII–XVIII. Stau mărturie în acest sens balade precum cea a căpitanului Mihu sau *Mihu haiducul*²⁹, a *Căpitanului Ionașcu*, unul din oștenii de nădejde ai lui Ștefan al II-lea Tomșa, domnul Moldovei (1611-1615, 1621-1623)³⁰, cea a lui *Constantin Aga Bălăceanu și Constantin Brâncoveanu*, pusă pe strune de Ion Știrbu Purcel, lăutar din Teleorman, sau cea a lui *Petre Serdarul Obedeaneu și Nicolae Mavrocordat vodă*, cântată în primele decenii ale secolului al XVIII-lea de fiul acestuia, Gheorghe Știrbu Purcel³¹.

Nu lipsesc însă, în această perioadă, nici cântecele cu subiect tragic sau moralizator. Mai mult ca sigur evenimente precum omorârea unor boieri, ca marele postelnic Constantin Cantacuzino (1663)³², marele vornic Manolachi Bogdan și fostul mare spătar Ioan Cuza (1778)³³ sau martiriul unor domni precum Constantin Brâncoveanu (1714)³⁴, Grigore al III-lea Ghica (1777)³⁵ și Constantin Hangerli (1799)³⁶, au fost puse pe strune și cântate de lăutarii munteni și moldoveni.

Cele mai sugestive cântece sub aspectul prezentării frământărilor sociale în secolele XVII–XVIII sunt *cântecele haiducești*³⁷. Balade precum *Miul Cobiul*, *Corbea*, *Bujor*, *Gruia lui Novac*, *Codreanu*, *Badiul*, *Iovan Iorgovan*, *Iancu Jianu*³⁸, erau cântate de lăutari prin hanuri și târguri. Ele scoteau în evidență lupta unor haiduci vestiți

²⁸ Anton Balotă, *op. cit.*, în loc. cit., p. 124.

²⁹ Acesta a fost se pare un personaj real, Mihai din Coțofeni, un boier viteaz din părțile Doljului care a luat calea pribegiei în Transilvania, la 1630, alături de aga Matei din Brâncoveni (*Letopiseșul Cantacuzinesc*, p. 96; vezi despre acesta la C. V. Obedeaneu, *Mihai Coțofeanu*, în „Arhivele Olteniei”, VIII, 1929, pp. 62-74). Acesta devine personaj de baladă pe la 1610-1611, când luptă împotriva nobilului Răcz György, trimis la Craiova, în calitate de mare ban, de către principele ardelean Gabriel Báthory, care tocmai ocupase Țara Românească (Paul Simionescu, Paul Cernovodeanu, *Cetatea de scaun a Bucureștilor. Consemnări, tradiții, legende*, București, 1976, p. 82). În vremea domniei lui Matei Basarab a ocupat dregătorii importante: a fost numit mai întâi mare stolnic între 15 martie și – 29 decembrie 1633, iar apoi mare spătar între 6 ianuarie 1634 și 20 decembrie 1635 (N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători*, p. 164).

³⁰ Anton Balotă, *Circulația guslarilor prin țările românești*, în *Izvoarele baladei populare românești*, p. 236.

³¹ Constantin V. Obedeaneu, *op. cit.*, p. 539.

³² Radu Greceanu, *Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstului Constantin Cantacuzino, marelui postelnic al Țării Românești*, în *Poezia românească de la începuturi până la 1830*, antologie, glosar și bibliografie de Gabriela Gabor, prefață de Dan Horia Mazilu, București, 1996, pp. 55-68.

³³ *Stihuri asupra peirii răposatului Manolachi Bogdan vel vornic i a lui Ioan Cuza biv vel spătar carii cu urgiia împărătiască și de sabiia domniască s-au săvârșit în domniia mării sale Constandin Dimitria Moruzi voevod, la leat 1778 august 18 zile*, în *Cronici și povestiri versificate (Sec. XVII-XVIII)*, ediție îngrijită de Dan Simionescu, București, 1967, pp. 203-220.

³⁴ *Istoria lui Constantin vodă Brâncoveanu*, în *Cronici și povestiri versificate (Sec. XVII-XVIII)*, pp. 60-66.

³⁵ *Versuri pentru moartea domnului Grigorie Ghica, întâmplată la anul 1777 octombrie 1*, în *Cronici și povestiri versificate (Sec. XVII-XVIII)*, pp. 179-188; *Istoria lui Grigorie vodă Ghica, domnul Moldovii, care l-au tăiat capigi bașa Ahmet, cu ferman de la Poartă*, în *Cronici și povestiri versificate (Sec. XVII-XVIII)*, pp. 188-195.

³⁶ *Mazilia și uciderea lui Hangerli voevod*, în *Cronici și povestiri versificate (Sec. XVII-XVIII)*, pp. 307-312.

³⁷ Traian Ionescu-Nișcov, *Haiducia și cântecele haiducești*, în „Revista de Folclor”, an. III, 1958, nr. 2, pp. 113-126.

³⁸ G. Dem Teodorescu, *Poesii populare române*, București, 1885, pp. 487-561.

împotriva nedreptăților boierilor și domnilor, dar și faptele unor hoți și tâlhari care au intrat în conștiința populară³⁹.

Nu lipsesc nici cântecele critice și moralizatoare. În 1686, regele Jan al III-lea Sobieski al Poloniei (1674-1696) alunga din scaunul Moldovei pe Constantin-vodă Cantemir (1685-1693)⁴⁰. Ajuns la Iași, de unde Constantin Cantemir fugise, regele a făcut masă mare cu boierii adversari domnului. Vreme de 40 de zile aceștia au ținut-o tot în „chiolhane prelungite”, ocazie cu care regele însuși ar fi compus „un cânticel în limba moldovenească”, poruncind lăutarilor moldoveni să-l pună pe muzică:

„Constantine,
Fuge bine,
Nici ai casă,
Nici masă,
Nici dragă jupâneasă”⁴¹.

Unele cântece reflectau nemulțumirea și starea de nesiguranță provocate de numeroasele războaie și ocupații militare, care-i făceau pe mulți să ia calea haiduciei sau pe cea a pribegiei. Pe la 1770, de pildă, printre lăutarii de prin părțile Argeșului și Muscelului, se auzea frecvent următorul cântec:

„Cât fusese Oltul turcesc
Mai puteam să mai trăiesc
Și viața să mi-o îndrăgesc;
Ce de tăiam câte-un turc,
Nu puteam banii să-i duc
Și de tăiam câte doi
Duceam banii la zăvoi
Cu caru cu patru boi.
Ș' altă foaie mă creșesc
Azi, mi-e Oltul muscălesc
Nu pot ca să mai trăiesc.
Că de taiu câte-un muscal
Și-l caut în buzunar
Numai iască și amnar!
Că muscalul e muscal
E golan dar e dușman”⁴².

Un cântec cu largă circulație în cele două Principate românești, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, era cântecul *Săracă străinătate*⁴³. Altele, scoteau în evidență nemulțumirile sociale ale poporului de rând față de cei mari. În cronica lui Ioan Canta, găsim un fragment dintr-o *Istorie ce au scos domnilor și boierilor* de pe la

³⁹ Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești. Epoca străveche, veche și medievală*, vol. I, București, 1973, p. 245.

⁴⁰ Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei de la Dabija-vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat*, în Idem, *Opere*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, 1982 pp. 310-311.

⁴¹ Dimitrie Cantemir, *Viața lui Constantin Cantemir*, ediție de Radu Albala, București, 1973, p. 119.

⁴² C. Rădulescu Codin, *Câmpulungul Muscelului istoric și legendar*, Câmpulung, 1926, p. 178.

⁴³ Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975, p. 71.

1769 sau 1770-1773, al cărei autor a rămas până astăzi încă necunoscut, dar ale cărei versuri au fost cântate de lăutarii acelei epoci:

„De zefchiuri ce au făcut,
Pre<m>blându-s<ă> pe la Prut,
Cu butca cu 4 cai,
Făcându zefu ca niște crai,
Lăutarii le cânta
Și ei de grij<a> țărâi nu purta”⁴⁴.

În timpul războiului ruso-turc din anii 1710-1711, lăutarii moldoveni cântau soldaților ruși, aflați în lagărul de campanie de lângă Iași, un cântec vesel: *Brânză, brânză cu mălai, Bade Nicolai*⁴⁵. Un veac mai târziu, în timpul unui alt război ruso-turc, desfășurat între anii 1806-1812, lăutarii au scornit, în batjocură, pe seama generalului rus Meyndorf (1749-1813), nevoit să se retragă în chip rușinos din fața turcilor la Izmail (1807), cântecul *Mergi îndărăt (Mezgi enderet)*⁴⁶.

La 1821, în vreme ce Tudor se instalează la mănăstirea Cotroceni, în marginea Bucureștilor, ale cărui ulițe au început să răsună numai de „cântece oltenești”⁴⁷, Ipsilanti, cu cei trei mii de eteriști ai săi, ajungea la Ploiești unde lăutarii i-au cântat, după un cântec mai vechi, apărut în timpul ocupației rusești din anii 1806-1812⁴⁸: *Să tră<ia>scă naș brat și Aleco Ipsilant*⁴⁹, adică *Să trăiască fratele nostru și Alecu Ipsilant*⁵⁰.

Baladele sau cântecele vechi bătrânești, de vitejie, de haiducie, interpretate la curțile boierești și domnești ori prin orașe și târguri, au reflectat, fără îndoială, frământările și transformările produse în societatea medievală și premodernă românească și au contribuit, în cele din urmă la definirea identității “naționale”.

⁴⁴ Ioan Canta, *Letopisețul Țării Moldovei de la a doua și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voevod (1741-1769)*, în *Cronici moldovenești*, ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, București, 1987, p. 183.

⁴⁵ Erasmus Heinrich Schneider von, [Jurnal de campanie pe anii 1710-1714], în *Călători străini*, vol. VIII, p. 316.

⁴⁶ Pavel Vasilievici Ciceagov, *Relatare despre Țările Române în calitate de comandant militar al lor în timpul războiului ruso-turc, 1812*, în *Călători străini. Sec. XIX*, vol. I, p. 542.

⁴⁷ Ilie Corfus, *Cronica meșteșugarului Ioan Dobrescu (1802-1830)*, în „Studii și Articole de Istorie”, tom. VIII, 1966, p. 351.

⁴⁸ „Să trăiască naș brat Alexandru împărat”, *Jalnica cântare a lui Zilot*, în *Zilot Românul, Opere complete*, ediție critică de Marcel-Dumitru Ciucă, București, 1996, p. 316, nota 77 bis.

⁴⁹ *Jalnica cântare a lui Zilot*, p. 153.

⁵⁰ C. N. Debie, *Cine au fost lăutarii din Ploiești*, în „Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova”, Ploiești, 1970, p. 229.

SOCIAL ORAL CULTURE AND ITS ROLE
THE ROMANIAN COUNTRIES (SEC. XV-XVIII)

Abstract

Most scholars and Romanian chroniclers of the Middle Ages, ignored oral traditions, showing them neîcredere in terms of their contribution to the reconstruction of historical facts of the past. The first scholar who gave importance folklore was Dimitrie Cantemir, prince of Moldavia (1710-1711), rightly called the “father of Romanian folklore and ethnography”. However, early folklore collectors were intellectuals of the nineteenth century, from Anton (1797-1854) and continuing with Nicolae Filimon (1819-1865), Demetrius Bolintineanu (1819-1872), Alecsandri (1821-1890) and Gheorghe Sion (1822-1892). For all of them, but for others, folklore has become another essential argument in proving age and continuity of Romanians in the Carpathian-Danubian-Pontic.